

• Nationen til heile nasjonen

– Får vondt i magen når jeg ser kartet

Nye Veier skal bygge nye veier i Agder, og de kommer til å gå over matjord. Det gir landbruksdirektøren mageknip.

Noe av landets beste matjord står i fare for å bli underlagt asfalt når Nye Veier bygger ny firefelts motorvei fra Lillehammer til Stavanger via Agder.

Torsdag holdt Nationen, i samarbeid med bondelagene i Agder, debatt om veiutbyggingen og konsekvensene for matjorda.

Et av temaene var Nye Veiers oppdrag om å bygge vei «billigere og raskere».

– *Erikke jordvern hensyn potensielt fordyrende og forsinkende?* spør ordstyrer Kato Nykvist, Nationens politiske redaktør.

– Jo, det kan det være, sier rådgiver i Nye Veier, Jon Terje Ekeland, som holdt en innledning om de forskjellige veivalgene i Agder.

Han utdyper:

– Vi har et eksempel fra Trøndelag hvor fylkesmannen kom med innsigelse fordi det gikk med 30 dekar jord. Alternativ trasé ble regnet ut til å koste 1 milliard kro-

ner mer. Det ble for mye, det tror jeg alle skjønner. Men vi har også eksempel på en kommune hvor vi foreslo å legge en rundkjøring slik at vi ville spart 15 dekar matjord og 70 millioner kroner. Men det sa den aktuelle kommunen nei til, sier Ekeland, som understreker at det er politikere som til sjuende og sist vedtar hvor veien skal gå.

Får vondt i magen

Tore Haugum, fylkesmannens landbruksdirektør i Agder-fylkene, holdt også en innledning.

På hans kontor behandler de nå 1040 søknader om avlingsskadeerstatning etter den tørre sommeren.

– Det forteller noe om hvor sårbare areal vi snakker om her, og hvor sårbart landbruket i Norge er, og det sier noe om at vi trenger alle jorder vi har. Til Nye Veier har vi vært tydelige fra dag én i at de store utfordringene i Aust-Agder ligger ved Grimstad. Jeg

får vondt i magen når jeg ser det kartet. Vi kommer ikke forbi Grimstad uten at det ryker god, dyrket mark, sier Haugum.

Ikke riktig verdsatt

Birte Usland, styremedlem i Norges Bondelag, sier matjord ikke blir satt pris på slik samfunnsøkonomisk nytte regnes ut i dag.

– Nye Veier har fått i oppdrag å bygge nye veier billig og raskt. Når det kommer til Grimstad, går det an å spare mye matjord ved å legge veien i tunnel, men den er dyr. Da er det tvilsomt om den løsningen vinner fram, sier hun, og får støtte fra Agri Analyse.

– Grimstad-jorda er et nasjonalt viktig område. Det er ingen andre strekninger langs den foreslåtte veitraseen som har så høy verdi på jorda som Grimstad. Da burde det være mulig å se på totaliteten, og se hele Agder-strekningen under ett, i stedet for bare den lille strekningen rundt Grimstad. Da ser du at her er et viktig punkt for landbruket, så her bør det legges inn ekstra ressurser, noe det ikke vil være like stort behov for på resten av strekningen, sier Christian Anton Smedshaug i Agri Analyse.

Kartet: Nye Veier utreder hvor den sammenhengende firefelts motorveien gjennom Aust-Agder skal ligge. De stiplede linjene er mulige veitraseer, den sorte er vei som bygges nå. De gule områdene er matjord.

Alle foto: Tone C. S. Thorgrimsen

Vanskelige avveininger

Ordfører i Mandal, Alf Erik Andersen (Frp), sitter midt oppe i utfordringene i Vest-Agder.

– Som lokalpolitiker er det ulike hensyn som må veies opp mot hverandre. Entreprenører vil bygge så billig som mulig, og det blir opp til politikere å stå imot. Men står vi for hardt imot, og krever løsninger som gir dyre bompenger, for eksempel, så har det også en kostnad. Det er lite poeng i å bygge en vei som korter ned reisetida mellom Kristiansand og Mandal med tretti minutt, om det koster 200 kroner å kjøre på den. Da vil ingen bruke den, sier Andersen.

I Mandal er den største utfordringen ifølge Andersen at mat og drikke settes opp mot hverandre.

– Det er to mulige veitraseer; den ene tar matjord og boliger, den andre går gjennom drik-

kevannet vårt. Mattilsynet er skeptisk til å legge vei over drikkevann, mens Nye Veier sier de har gjort det før uten problemer. Så sitter vi der, vi er jo bare politikere, vi er ikke fagpersoner. Og vi møter stort lobbypress. Det er vanskelig å vite hva du skal la veie tyngst, sier han, og legger til:

– Folk spør meg fortsatt hvorfor Lyngdals Handelspark ikke ble lagt til Mandal – på matjorda ved Ime. De ser arbeidsplasser og næringsliv. Det sa vi nei til, og parken ble bygd på matjord i Lyngdal.

Husker saken

Stortingsrepresentant Ingunn Foss, landbrukspolitisk talsperson for Høyre, har vært varaordfører i Lyngdal.

– Jeg kjenner veldig godt til saken. Og jeg tror ikke parken ville havnet akkurat der om beslutningen skulle fattes i dag. Den

jevne politiker har en helt annen jordvernforståelse i dag. Samtidig har Lyngdal som et handelsentrum hatt enorme ringvirkninger. Vi har et omland på ca. 35.000 bosatte personer, men vi har rundt 100.000 som handler der, sier hun.

Et demokratisk problem

Usland mener det er et problem når næringsinteresser «shopper» kommuner, og velger den som gir dem den beste, flateste tomte.

– Det flytter beslutningen fra demokrati til der kapitalen er. Det er et demokratisk problem at lokalpolitikere bestemmer over matjordarealene, for det gir et press mot enkeltpersoner som står i umulige valg mellom jordvern og utvikling av egen kommune. Derfor bør beslutningen om nedbygging av matjord opp på statlig nivå, sier hun.

Det er verken Heller Frp enigi.

Fakta

Jordvern

• 3 % av Norges land er dyrket mark, det vil si at det er jord hvor det vokser mat. Det er i utgangspunktet ikke lov å bruke jorda til andre formål, gjennom Jordloven.

• Utfordringen er at kommuner kan gi dispensasjoner fra loven. Jordvern handler om å bevare matjorda, slik at det fortsatt kan dyrkes mat der også i framtiden.

• Myndighetene har vedtatt at det maks skal tillates at 4000 dekar jord i året brukes til andre formål.

Det er en tanke Nye Veier er åpen for.

– Om noen kommer med det helt konkrete innspillet under utredningen av traseene, ville det absolutt være naturlig å vurdere, uten at jeg kan love noe her og nå, sier Ekeland.

Tone C. S. Thorgrimsen

tone.thorgrimsen@nationen.no

Umulig

«Vi kommer ikke forbi Grimstad uten at det ryker god, dyrket mark.»

Tore Haugum, landbruksdirektør hos Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder

– Beslutningen bør ligge lokalt, for det er de som kjenner lokale forhold, sier Andersen.

Foss tror løsningen ligger i bedre skoloring av lokalpolitikere.

– Da jeg var kommunepolitiker, visste vi ikke så mye om jordvern. Men nå er også jeg kommet til det punktet hvor jeg får vondt i magen når jeg hører om matjord som legges under asfalt. De siste fem-seks åra har det blitt et mye større fokus på vern, og det tror jeg har en effekt. Når det er påkrevd at jordvern hensyn vektlegges og framheves tidlig i kommunale planprosesser, og lokalpolitikere blir forklart at dette jordet er det vi skal leve av de neste hundre åra, det er der maten vår skal vokse, da tror jeg de vil skjære klar av den, sier hun.

Tone C. S. Thorgrimsen

tone.thorgrimsen@nationen.no

Panellet: Nationens jordvern-debatt i Kristiansand torsdag.

Agri Analyse: Vi må se på hva slags jord som blir bygd ned

– Jeg savner en bedre oversikt over hva slags jord vi bygger ned, sier Christian Anton Smedshaug i Agri Analyse.

Torsdag deltok han i debatten «Asfalt i matfattet» som Nationen arrangerte i Kristiansand. Der etterlyste han større oppmerksomhet om ulike typer matjord.

– Det er forskjell på jord som er god nok til å dyrke grønnsaker i, jord du kan dyrke korn på og jord hvor det vokser gras. På generell basis har jeg en mistanke om at det er den beste jorda som bygges ned først, sier Smedshaug.

Han mener det kan være en idé å klassifisere jord ut i fra dens beskaffenhet, og verne deretter.

– Rundt Grimstad ligger noe av Norges beste matjord. Det er den beste promillen jord vi har her, og det burde utlyse et spesielt stort vern. Slik jord er vanskelig å dyrke opp, den har blitt til over tusen år. Med tanke på at grønnsaksjorda kan brødfø to-tre ganger så mange som kornjord, og 25 ganger så mange som grasjord kan, burde det være vanskeligere å bygge ned grønnsaksjord, sier Smedshaug.

Birte Usland, styremedlem i Bondelaget, påpekte at å skille mellom god og dårlig jord ikke nødvendigvis er en presis vitenskap.

– Myrjord blir vanligvis karakterisert som dårlig, men mange steder var det den som leverte i år, under tørka, sier hun.

Fakta

Nationen til heile nasjonen

• Nationen fyller 100 år i år, og en del av markeringen er en debattserie over det ganske land. Sammen med lokale krefter tar vi opp spørsmål som er viktige for landbruk, matproduksjon og bosetting i distriktene.

• Torsdag ble debatten «Asfalt i Matfattet» arrangert i Kristiansand, i samarbeid med Bondelagene i Agder. Det er den 19. og siste debatten Nationen arrangerer i år.

• Tidligere har Nationen arrangert debatter i Levanger, Steinkjer, Klepp, Bryne, Trondheim, Gloppen, Luster, Nord-Fron, Alta, Ås, Seljord og Tynset.

• Debattserien har fått støtte fra Fritt Ord